

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

21. prosince 2016*

„Řízení o předběžné otázce – Směrnice 93/13/EHS – Spotřebitelské smlouvy – Hypoteční úvěry – Zneužívající ujednání – Článek 4 odst. 2 – Článek 6 odst. 1 – Určení neplatnosti – Rozhodnutí vnitrostátního soudu o omezení časových účinků určení neplatnosti zneužívajícího ujednání“

Ve spojených věcech C-154/15, C-307/15 a C-308/15,

jejichž předmětem jsou žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podané rozhodnutím Juzgado de lo Mercantil no 1 de Granada (obchodní soud č. 1 v Granadě, Španělsko) (C-154/15) ze dne 25. března 2015, došlým Soudnímu dvoru dne 1. dubna 2015, jakož i rozhodnutím Audiencia Provincial de Alicante (oblastní soud v Alicante, Španělsko) (C-307/15 a C-308/15) ze dne 15. června 2015, došlým Soudnímu dvoru dne 1. července 2015, v řízeních

Francisco Gutiérrez Naranjo

proti

Cajasur Banco SAU (C-154/15),

Ana María Palacios Martínez

proti

Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) (C-307/15),

Banco Popular Español SA

proti

Emilio Irlés López,

Terese Torres Andreu (C-308/15),

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení K. Lenaerts, předseda, A. Tizzano, místopředseda, R. Silva de Lapuerta a M. Ilešič, předsedové senátů, J. Malenovský, E. Levits (zpravodaj), J.-C. Bonichot, A. Arabadžev, C. G. Fernlund, C. Vajda, S. Rodin, F. Biltgen a K. Jürimäe, soudci,

generální advokát: P. Mengozzi,

* Jednací jazyk: španělština

vedoucí soudní kanceláře: L. Carrasco Marco, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 26. dubna 2016,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Francisca Gutiérrezze Naranja A. Navarrem Vidalem, A. Martínezem Murielem, D. Pinedou Cuadradem a L. Pinedou Salidem, abogados,
- za Anu Maríu Palacios Martínez F.J. Zambudio Nicolasem, abogado, a R. López Coloma, procuradora,
- za Banco Popular Español SA C. Fernández Viciénem, I. Moreno-Tapia Rivasem a J. Capellem, abogados,
- za Cajasur Banco SAU J. Remón Peñalverem a D. Sarmiento Ramirez-Escuderem, abogados,
- za Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) J. Rodríguez Cárcamem a A. Rodríguez Condem, abogados,
- za Emilia Irlése Lópezze a Teresu Torres Andreu Y. Sánchez Orts, procuradora, a F. Garcíou Cerrillem, abogado,
- za španělskou vládu A. Gavela Llopis a M. Sampol Pucurullem, jako zmocněnci,
- za českou vládu S. Šindelkovou jakož i par M. Smolkem a J. Vláčilem, jako zmocněnci,
- za polskou vládu B. Majczynou, jako zmocněncem,
- za vládu Spojeného království S. Simmons a L. Christiem, jako zmocněnci, ve spolupráci s S. Ford, barrister, jakož i s K. Smith a B. Kennellym, QC,
- Evropskou komisi D. Roussanovem, N. Ruiz Garcíou a J. Baquerem Cruzem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 13. července 2016,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se týkají zejména výkladu článků 6 a 7 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).
- 2 Tyto žádosti byly podány v rámci sporů mezi osobami, které podepsaly smlouvu o hypotéčním úvěru, a úvěrovými institucemi ve věci nároku na vrácení částek zaplacených na základě zneužívajících ujednání, jejichž zneužívající povaha byla určena soudem.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Desátý bod odůvodnění směrnice 93/13 uvádí:

„[...] účinnější ochrany spotřebitele lze dosáhnout přijetím jednotných právních předpisů v oblasti zneužívajících ujednání [...]“.

- 4 Dvanáctý bod odůvodnění této směrnice upřesňuje:

„[...] členským státům by měla být ponechána možnost, aby s náležitým ohledem na Smlouvu zajistily spotřebitelům vyšší úroveň ochrany prostřednictvím přísnějších vnitrostátních ustanovení, než jsou ustanovení této směrnice;“.

- 5 Dvacátý čtvrtý bod odůvodnění směrnice 93/13 uvádí:

„[...] soudy nebo správní orgány členských států musí mít k dispozici přiměřené a účinné prostředky, aby zabránily dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách se spotřebiteli“.

- 6 Článek 3 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:

„Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.“

- 7 Článek 3 odst. 2 první pododstavec této směrnice stanoví:

„Smluvní ujednání je vždy považováno za nesjednané individuálně, jestliže bylo sepsáno předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah ujednání, zejména v souvislosti se smlouvou uzavíranou adhezním způsobem.“

- 8 Článek 4 uvedené směrnice stanoví:

„1. Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se zneužívající povaha smluvního ujednání s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.“

2. Posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání se netýká vymezení hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“

- 9 Článek 5 téže směrnice stanoví:

„V případě smluv, v nichž jsou všechna nebo některé ujednání nabízená spotřebiteli předložena písemně, musí být tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem. [...]“

10 Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:

„Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat zneužívajících ujednání.“

11 Článek 7 odst. 1 této směrnice stanoví:

„Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabráňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

Španělské právo.

Právní předpisy

12 Článek 1303 Código Civil (občanský zákoník) stanoví:

„Aniž jsou dotčeny následující články, smluvní strany si v případě určení neplatnosti určitého závazku vzájemně vrátí dosud poskytnutá plnění, která byla předmětem smlouvy, spolu s jejich přírůstky, a cenu včetně úroků.“

13 Článek 82 odst. 1 texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (přepřacované znění obecného zákona o ochraně spotřebitelů a uživatelů a souvisejících zákonů), který byl schválen Real Decreto Legislativo 1/2007 (královské legislativní nařízení č. 1/2007) ze dne 16. listopadu 2007 (BOE č. 287 ze dne 30. listopadu 2007) ve znění použitelném na spory v původních řízeních (dále jen „LGDCU“), stanoví:

„Zneužívající se považují všechna ujednání, která nebyla individuálně sjednána, a veškeré praktiky, které nevyplývají z výslovné dohody, jestliže v rozporu s požadavkem dobré víry způsobují významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele a uživatele.“

14 Článek 83 LGDCU stanoví:

„Zneužívající ujednání jsou absolutně neplatná a považují se za nesjednaná. Pro tyto účely soud po vyslechnutí účastníků řízení určí neplatnost zneužívajících ujednání obsažených ve smlouvě, která však zůstává pro smluvní strany závazná za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez zneužívajících ujednání.“

15 Článek 5 odst. 5 Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación (zákon č. 7/1998 o všeobecných smluvních podmínkách) ze dne 13. dubna 1998 (BOE č. 89 ze dne 14. dubna 1998) ve znění použitelném na spory v původních řízeních (dále jen „LCGC“) stanoví:

„Při vypracovávání všeobecných smluvních podmínek musí být dodržena kritéria transparentnosti, jasnosti, přesnosti a jednoduchosti.“

16 Článek 7 LCGC stanoví:

„Následující všeobecné podmínky jsou považovány za podmínky neobsažené ve smlouvě:

- a) všeobecné podmínky, s nimiž se spotřebitel ve skutečnosti neměl příležitost plně seznámit před uzavřením smlouvy, nebo které případně nebyly podepsány v souladu s článkem 5;
- b) nečitelné, nejednoznačné, nejasné a nesrozumitelné podmínky, s výjimkou nesrozumitelných podmínek, s nimiž strana, která přistoupila k adhezní smlouvě, výslovně písemně souhlasila, a jsou-li tyto podmínky v souladu se zvláštní právní úpravou týkající se transparentnosti smluvních ujednání v této oblasti.“

17 Článek 8 LCGC stanoví:

„1. Všeobecné podmínky, které k újmě strany, která přistupuje k adhezní smlouvě, porušují ustanovení zákona nebo jakékoli jiné kogentní pravidlo nebo zákaz, jsou absolutně neplatné, ledaže by tato pravidla sankcionovala jejich porušení odlišně.

2. Jsou zejména neplatné zneužívající všeobecné podmínky obsažené ve spotřebitelských smlouvách [...]“

Judikatura Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko)

– Rozsudek č. 241/2013 ze dne 9. května 2013

18 Poté, co Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), kterému sdružení spotřebitelů podalo skupinovou žalobu na zdržení se jednání proti několika úvěrovým institucím, v rozsudku č. 241/2013 ze dne 9. května 2013 konstatoval, že ujednání, která stanoví minimální sazbu, pod kterou nemůže klesnout pohyblivá úroková sazba (dále jen „ujednání o minimální úrokové sazbě“), a která jsou obsažena ve všeobecných podmínkách spotřebitelských smluv o hypotečním úvěru, jsou zneužívající, určil neplatnost těchto ujednání.

19 Tento soud měl za to, že uvedená ujednání, která se týkala vymezení hlavního předmětu dotčených smluv, byla po gramatické stránce pro spotřebitele pochopitelná, a splňovala tudíž požadavek, aby byla sepsána jasným a srozumitelným jazykem, stanovený v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13. Podle uvedeného soudu tedy nebylo namístě je považovat za zneužívající ujednání ve smyslu judikatury, již Soudní dvůr formuloval v rozsudku ze dne 3. června 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309).

20 Avšak uvedený soud s odkazem zejména na zásady stanovené Soudním dvorem v rozsudku ze dne 21. března 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180) konstatoval, že požadavek transparentnosti stanovený v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být chápán jako požadavek, který zahrnuje dodržování nejen formální, nýbrž i materiální stránky, a to se stejným dosahem jako požadavek uvedený v článku 5 této směrnice, jenž souvisí s dostatečností informací poskytnutých spotřebitelům při uzavírání smlouvy, které se vztahují k právním a hospodářským důsledkům, jež pro ně vyplývají z použití ujednání týkajících se zejména hlavního předmětu smlouvy.

21 Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) má přitom za to, že ve věci, ve které byl vydán rozsudek ze dne 9. května 2013, nebyl dodržen požadavek materiální transparentnosti, jelikož dotčené bankovní instituce neposkytly spotřebitelům takové informace při uzavírání úvěrových smluv obsahujících ujednání o minimální úrokové sazbě. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) tudíž analyzoval případný zneužívající charakter těchto ujednání z hlediska obecných kritérií poctivosti, rovnováhy

a transparentnosti uvedených v čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 1 a článku 5 směrnice 93/13 a prohlásil neplatnost uvedených ujednání z důvodu jejich nedostatečné transparentnosti, neboť informace poskytnuté dlužníkům o konkrétních důsledcích jejich praktického použití byly nedostatečné.

- 22 Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) měl však za to, že dotčené smlouvy o hypotečním úvěru mohou nadále existovat a kromě toho omezil zpětný účinek neplatnosti ujednání o minimální úrokové sazbě.
- 23 Poté, co Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v tomto ohledu připomněl, že podle judikatury Soudního dvora vztahující se na určení neplatnosti zneužívajících ujednání musí být dotčená ujednání chápána tak, že neměla žádné účinky, uvedl, že navzdory obecnému pravidlu zpětného účinku určení neplatnosti nesmí být tento účinek vyňat z působnosti obecných právních zásad a zvláště zásady právní jistoty.
- 24 Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) rozhodl, že ujednání o minimální úrokové sazbě jsou jako taková přípustná, odpovídají objektivním důvodům, nejsou neobvyklá ani netradiční, jejich používání bylo na trhu hypotečních úvěrů dlouhou dobu tolerováno, že jejich neplatnost je založena na nedostatku transparentnosti, který plyne z nedostatečných informací poskytnutých dlužníkům, že bankovní instituce dodržely požadavky právní úpravy v oblasti poskytování informací, že stanovení minimální úrokové sazby odpovídalo potřebě zachovat minimální výnosnost dotčených hypotečních úvěrů, aby bankovní instituce pokryly vynaložené náklady a pokračovaly v poskytování financování, že ujednání, podle kterých se počítaly minimální úrokové sazby, byla taková, aby nedocházelo k významným změnám částek, které měly být původně uhrazeny a věřitelé je zohlednili v době, kdy rozhodovali o svých hospodářských krocích, že španělské právní předpisy povolují změnu věřitele a zpětná účinnost rozhodnutí o neplatnosti dotčených ujednání by vedla k vážným hospodářským obtížím.
- 25 Ve světle těchto úvah Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) na základě zásady právní jistoty omezil účinky svého rozsudku na dobu ode dne vyhlášení tohoto rozsudku, přičemž rozhodl, že prohlášení neplatnosti dotčených ujednání o minimální úrokové sazbě nemá vliv na situace, o nichž bylo rozhodnuto v soudních rozhodnutích zakládajících překážku věci pravomocně rozsouzené ani na platby uskutečněné před 9. květnem 2013, takže musí být vráceny jen částky, které byly na základě těchto ujednání bezdůvodně uhrazeny po tomto datu.

– *Rozsudek č. 139/2015 ze dne 25. března 2015*

- 26 V rozsudku č. 139/2015 ze dne 25. března 2015 (dále jen „rozsudek ze dne 25. března 2015“) potvrdil Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) omezení zpětného účinku určení neplatnosti ujednání o minimální úrokové sazbě v rámci individuální žaloby podané spotřebitelem, který se domáhal vrácení částek bezdůvodně uhrazených na základě takového ujednání. Tento soud tak rozšířil řešení, které předtím přijal v rozsudku ze dne 9. května 2013 v rámci kolektivních žalob na zdržení se jednání na individuální žaloby na zdržení se jednání a na náhradu škody. Ve věci, ve které byl vydán rozsudek ze dne 25. března 2015, byla tedy restituční povinnost omezena jen na částky, které byly bezdůvodně uhrazeny po vyhlášení rozsudku ze dne 9. května 2013.

Skutkový stav sporů v původních řízeních a předběžné otázky

Věc C-154/15

- 27 Francisco Gutiérrez Naranjo uzavřel s Cajasur Banco SAU smlouvu o hypotečním úvěru, jejíž součástí je ujednání o minimální úrokové sazbě.

- 28 Na základě směrnice 93/13, jakož i judikatury Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) podal F. Gutiérrez Naranjo k Juzgado de lo Mercantil no 1 de Granada (obchodní soud č. 1 v Granadě, Španělsko) žalobu znějící na určení neplatnosti tohoto ujednání o minimální úrokové sazbě a nařízení vrácení částek, které byly bezdůvodně uhrazeny na základě tohoto ujednání.
- 29 Předkládající soud si klade otázku, zda omezení účinků určení neplatnosti smluvního ujednání z důvodu zneužívajícího charakteru jen na období po tomto určení, je v souladu s čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13.
- 30 Juzgado de lo Mercantil no 1 de Granada (obchodní soud č. 1 v Granadě) se tudíž rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Je nezávaznost, jak je koncipována v čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, v těchto případech slučitelná s výkladem, podle kterého určení neplatnosti určitého ujednání vyvolává účinky až od okamžiku takového určení, a tedy s výkladem, že i v případě určení neplatnosti budou účinky, které nastaly při naplnování tohoto ujednání, považovány za nadále platné?
- 2) Je upuštění od používání určitého ujednání, které lze nařídit (podle čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst.) v řízení o individuální žalobě podané spotřebitelem, pokud je určena jeho neplatnost, slučitelné s omezením účinků této neplatnosti? Mohou soudy zmírnit povinnost prodávajícího nebo poskytovatele vrátit částky uhrazené spotřebitelem na základě ujednání, které byla následně prohlášena za neplatné *ex tunc* z důvodu nedostatku informací či nedostatku transparentnosti?“

Věc C-307/15

- 31 Dne 28. července 2006 uzavřela Ana María Palacios Martínez s Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) smlouvu o hypotečním úvěru, v níž bylo obsaženo ujednání o minimální úrokové sazbě.
- 32 Dne 6. března 2014 podala dlužnice žalobu k Juzgado de lo Mercantil no 1 de Alicante (obchodní soud č. 1 v Alicante, Španělsko), kterou se domáhala určení neplatnosti tohoto ujednání o minimální úrokové sazbě z důvodu jeho zneužívající povahy, jakož i vrácení částek neoprávněně obdržených bankovní institucí.
- 33 V řízení v prvním stupni měl tento soud s odkazem na řešení, které zvolil Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v rozsudku ze dne 9. května 2013, za to, že žaloba je bezpředmětná a není dotčen nárok žalobkyně na vrácení částek, které bankovní instituce případně obdržela na základě předmětného ujednání ode dne vyhlášení tohoto rozsudku.
- 34 Audiencia Provincial de Alicante (oblastní soud v Alicante, Španělsko), kterému bylo podáno odvolání, má pochybnosti o slučitelnosti řešení zvoleného v řízení v prvním stupni s čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13.
- 35 Podle tohoto soudu by mohlo být vyloučení zpětné účinnosti určení neplatnosti zneužívajícího ujednání v rozporu jak s cíli této směrnice, tak se zákazem zmírnit soudní cestou důsledky zneužívajícího ujednání. Uvedený soud má kromě toho pochybnosti o tom, že ve věci, ve které byl vydán rozsudek ze dne 9. května 2013, byly splněny podmínky vyžadované Soudním dvorem k tomu, aby mohly být účinky určení neplatnosti zneužívajícího ujednání časově omezeny.

36 Audiencia Provincial de Alicante (oblastní soud v Alicante) se tudíž rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Je slučitelné se zásadou nezávaznosti zneužívajících ujednání zakotvenou v čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, že restituční účinky plynoucí z určení neplatnosti z důvodu zneužívající povahy ujednání o minimální úrokové sazbě obsaženého v úvěrové smlouvě nepůsobí zpětně k datu uzavření smlouvy, ale působí až k pozdějšímu datu?
- 2) Je kritérium dobré víry dotčených osob, které slouží jako základ pro omezení zpětného účinku [určení neplatnosti] zneužívajícího ujednání autonomním pojmem unijního práva, který musí být všemi členskými státy vykládán jednotně?
- 3) Jaké skutečnosti musí být v případě kladné odpovědi zohledněny při posouzení existence dobré víry dotčených osob?
- 4) V každém případě, je v souladu s dobrou vírou dotčených osob jednání prodávajícího či poskytovatele při vypracovávání smlouvy, které vedlo k nedostatku transparentnosti způsobujícímu, že ujednání je zneužívající?
- 5) Je riziko závažných obtíží, které slouží jako základ pro omezení zpětného účinku [určení neplatnosti] zneužívajícího ujednání, autonomním pojmem unijního práva, který musí být všemi členskými státy vykládán jednotně?
- 6) Jaká kritéria musí být v případě kladné odpovědi vzata v potaz?
- 7) Musí být riziko závažných obtíží posuzováno pouze s ohledem na riziko pro prodávajícího či poskytovatele, nebo také s ohledem na újmu způsobenou spotřebitelům v důsledku nevrácení všech částek uhrazených na základě tohoto ujednání o minimální úrokové sazbě?“

Věc C-308/15

- 37 Dne 1. června 2001 Emilio Irlés López a Teresa Torres Andreu uzavřeli s Banco Popular Español SA (dále jen „BPE“) smlouvu o hypotečním úvěru obsahující ujednání o minimální úrokové sazbě. Dodatky ze dne 2. května 2007 a 14. června 2007 sjednaly strany dvě navýšení úvěru, přičemž každý dodatek obsahoval ujednání o minimální úrokové sazbě.
- 38 Vzhledem k tomu, že dlužníci měli za to, že okolnosti, za nichž byl vyjádřen souhlas s ujednáními o minimální úrokové sazbě, nebyly transparentní, podali k Juzgado de lo Mercantil no 3 de Alicante (obchodní soud č. 3 v Alicante, Španělsko) žalobu znějící na určení neplatnosti těchto ujednání a na vrácení částek, které byly bezdůvodně uhrazeny na jejich základě.
- 39 Uvedený soud, který žalobě vyhověl v řízení v prvním stupni, nařídil BPE, aby vrátila dlužníkům částky bezdůvodně uhrazené na základě těchto ujednání ode dne uzavření úvěrové smlouvy a sjednání pozměňujících aktů.
- 40 Společnost BPE, která se opírala o rozsudky ze dne 9. května 2013 a 25. března 2015, podala odvolání k Audiencia Provincial de Alicante (oblastní soud v Alicante).
- 41 Předkládající soud má pochybnosti o slučitelnosti omezení účinků určení neplatnosti zneužívajícího ujednání s článkem 6 směrnice 93/13. Tento soud má kromě toho za to, že důsledkem toho, že Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) rozsudkem ze dne 25. března 2005 rozšířil řešení, které zvolil v rozsudku ze dne 9. května 2013 v souvislosti se skupinovou žalobou, na individuální žaloby, může být omezením práva dlužníků, posuzovaných individuálně, na účinnou soudní ochranu, jelikož

konkrétní okolnosti každého konkrétního případu nejsou zohledněny při určení okamžiku vzniku restituční povinnosti, kterou má bankovní instituce, jež měla prospěch z účinků zneužívajícího ujednání.

42 Audiencia Provincial de Alicante (oblastní soud v Alicante) se tudíž rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru kromě týchž předběžných otázek, které byly položeny ve věci C-307/15, ještě osmou otázku, která zní následovně:

„8) Je slučitelné se zásadou nezávaznosti zneužívajících ujednání pro spotřebitele zakotvenou v čl. 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13 a s právem na účinnou soudní ochranu zakotvenou v článku 47 Listiny základních práv Evropské unie automatické rozšíření omezení restitučních účinků plynoucích z neplatnosti ujednání o minimální úrokové sazbě, o kterémžto omezení bylo rozhodnuto v rámci řízení zahájeného sdružením spotřebitelů proti finančním institucím, na individuální žaloby na neplatnost ujednání o minimální úrokové sazbě z důvodu jeho zneužívající povahy podané klienty-spotřebiteli, kteří uzavřeli smlouvu o hypotečním úvěru s jinými finančními institucemi?“

43 Rozhodnutím předsedy Soudního dvora ze dne 10. července 2015 byly věci C-307/15 a C-308/15 spojeny pro účely písemné i ústní části řízení, jakož i pro účely rozsudku.

44 Usnesením předsedy Soudního dvora ze dne 14. srpna 2015 byly zamítnuty žádosti Audiencia Provincial de Alicante (oblastní soud v Alicante) o projednání věcí C-307/15 a C-308/15 ve zrychleném řízení podle článku 23a statutu Soudního dvora Evropské unie a článku 105 jednacího řádu Soudního dvora.

45 Usnesením předsedy Soudního dvora ze dne 21. října 2015 byly věci C-154/15, C-307/15 a C-308/15 spojeny pro účely písemné i ústní části řízení, jakož i pro účely rozsudku.

K předběžným otázkám

K první a druhé otázce ve věci C-154/15 a k prvním otázkám ve věcech C-307/15 a C-308/15

46 Podstatou prvních dvou otázek předkládajícího soudu ve věci C-154/15, jakož i prvních otázek předkládajícího soudu ve věcech C-307/15 a C-308/15, kterými je třeba se zabývat společně, je, zda čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, která omezuje časové restituční účinky spojené se soudním rozhodnutím o zneužívající povaze, ve smyslu čl. 3 odst. 1 této směrnice, ujednání obsaženého ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem jen na částky, které byly bezdůvodně uhrazeny podle tohoto ujednání po vyhlášení rozhodnutí, v němž byla tato zneužívající povaha určena soudem.

47 Úvodem je třeba zkoumat argument španělské vlády, Cajasur Banco, jakož i BPE, že otázka účinků rozhodnutí o zneužívající povaze takových ujednání, jako jsou ujednání, o která se jedná v původních řízeních, nespadá do působnosti směrnice 93/13, neboť Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) tím, že učinil takové rozhodnutí, zajistil spotřebitelům vyšší úroveň ochrany, než je úroveň zaručená touto směrnicí.

48 V tomto ohledu je pravda, že z předkládacích rozhodnutí vyplývá, že Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v rozsudku ze dne 9. května 2013 za účelem odůvodnění přezkumu zneužívající povahy dotčených ujednání o minimální úrokové sazbě, které se týkají hlavního předmětu dotčených smluv, vyložil požadavek transparentnosti uvedený v čl. 4 odst. 2 uvedené směrnice tak, že není omezen na dodržení formální transparentnosti smluvních ujednání spojené s jejich jasným a srozumitelným zněním, nýbrž

se vztahuje také na dodržení materiální transparentnosti spojené s dostatečností informací poskytnutých spotřebiteli, pokud jde o rozsah jejich jak právního, tak hospodářského smluvního závazku.

- 49 Avšak jak uvedl generální advokát v bodech 46 až 50 svého stanoviska, přezkum materiální transparentnosti ujednání týkajících se hlavního předmětu smlouvy vyplývá z čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13. Toto ustanovení totiž stanoví stejně jako článek 5 této směrnice, že smluvní ujednání musí být „sepsána jasným a srozumitelným jazykem“.
- 50 V tomto ohledu přitom Soudní dvůr rozhodl, že informace poskytnuté před uzavřením smlouvy o smluvních podmínkách a důsledcích uvedeného uzavření smlouvy mají pro spotřebitele zásadní význam. Spotřebitel se rozhoduje zejména na základě těchto informací, zda chce být vázán podmínkami, které prodávající nebo poskytovatel služeb vyhotovil předem (rozsudek ze dne 21. března 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, bod 44).
- 51 Přezkum zneužívající povahy, ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13, smluvního ujednání týkajícího se vymezení hlavního předmětu smlouvy, spadá tudíž obecně do působnosti této směrnice, a konkrétně jejího čl. odst. 1, v případě, že spotřebitel neměl před uzavřením této smlouvy k dispozici nezbytné informace o smluvních podmínkách a důsledcích uvedeného uzavření smlouvy.
- 52 Vzhledem k tomu, že předkládající soudy odkazují na rozsudek ze dne 9. května 2013, který omezuje restituční účinek rozhodnutí o zneužívající povaze ujednání o minimální úrokové sazbě, je třeba posoudit, zda čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že povoluje takové omezení vnitrostátním soudem.
- 53 Podle článku 6 odst. 1 směrnice 93/13 členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná.
- 54 Toto ustanovení musí být považováno za normu, která je rovnocenná vnitrostátním předpisům, jež jsou ve vnitrostátním právním řádu kogentní (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 30. května 2013, Asbeek Brusse a de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, bod 44).
- 55 Jedná se kromě toho o kogentní ustanovení, jehož cílem je nahrazení formální rovnováhy, kterou smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi smluvních stran, rovnováhou skutečnou, která může obnovit rovnost mezi těmito smluvními stranami (rozsudek ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, bod 63).
- 56 Vzhledem k povaze a významu veřejného zájmu na ochraně spotřebitelů, kteří se ve vztahu k prodávajícímu či poskytovateli nacházejí v nerovném postavení, směrnice 93/13 ukládá členským státům povinnost – jak vyplývá z jejího čl. 7 odst. 1 ve spojení s jejím dvacátým čtvrtým bodem odůvodnění – zajistit odpovídající a účinné prostředky „zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli“ (rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, bod 78).
- 57 Za tímto účelem přísluší vnitrostátnímu soudu jednoduše neaplikovat zneužívající smluvní ujednání, aby nebylo vůči spotřebiteli závazné, aniž je oprávněn měnit jeho obsah (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, bod 65).
- 58 V tomto kontextu je vnitrostátní soud povinen z úřední povinnosti posoudit zneužívající povahu smluvního ujednání spadajícího do působnosti směrnice 93/13 a odstranit tak nerovnováhu, která existuje mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem, pokud má za tímto účelem k dispozici nezbytné informace o právním a skutkovém stavu.

- 59 Plná účinnost ochrany upravené uvedenou směrnicí totiž vyžaduje, aby vnitrostátní soud, který z úřední moci určil zneužívající povahu ujednání, mohl z tohoto určení vyvodit veškeré důsledky, aniž bude čekat na to, až spotřebitel, poučený o svých právech, navrhne zrušení uvedeného ujednání (rozsudek ze dne 30. května 2013, Jörös, C-397/11, EU:C:2013:340, bod 42).
- 60 Vnitrostátní soud kromě toho nemůže být oprávněn měnit obsah zneužívajících ujednání, jinak by přispíval k odstranění odrazujícího účinku pro prodávající a poskytovatele tím, že se taková zneužívající ujednání vůči spotřebiteli jednoduše neuplatní (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. ledna 2015, Unicaja Banco a Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 a C-487/13, EU:C:2015:21, bod 31 a citovaná judikatura).
- 61 Z výše uvedeného vyplývá, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že smluvní ujednání, které je prohlášeno za zneužívající, musí být v zásadě považováno za ujednání, které nikdy neexistovalo, takže nemůže mít účinky vůči spotřebiteli. Důsledkem soudního rozhodnutí o zneužívající povaze takového ujednání musí být v zásadě obnovení právní a faktické situace spotřebitele, ve které by se nacházel, kdyby uvedené ujednání nebylo sjednáno.
- 62 Z toho vyplývá, že povinnost vnitrostátního soudu neaplikovat zneužívající smluvní ujednání, které ukládá uhrazení částek, jež se ukázaly jako bezdůvodné, s sebou v zásadě nese odpovídající restituční účinek vztahující se k těmto částkám.
- 63 Neexistence takové restitučního účinku by totiž mohla zpochybnit odrazující účinek, který se má podle čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 ve spojení s čl. 7 odst. 1 této směrnice pojit k rozhodnutím o zneužívající povaze ujednání obsažených ve smlouvách uzavřených prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem.
- 64 Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 zajisté vyžaduje, aby členské státy stanovily, že zneužívající ujednání nejsou „podle jejich vnitrostátních právních předpisů“ pro spotřebitele závazná (rozsudek ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, bod 57).
- 65 Úprava ochrany, kterou spotřebitelům zaručuje směrnice 93/13, vnitrostátním právem, však nemůže měnit rozsah, a tudíž podstatu této ochrany, a tím dokonce zpochybnit zvýšení účinnosti uvedené ochrany přijetím jednotných pravidel o zneužívajících ujednáních, které bylo cílem normotvůrce Evropské unie, jak uvádí desátý bod odůvodnění směrnice 93/13.
- 66 Platí tudíž, že i když je na členských státech, aby prostřednictvím svého vnitrostátního práva vymezily podmínky, za kterých se určuje zneužívající povaha ujednání obsaženého ve smlouvě, a platí konkrétní právní účinky tohoto rozhodnutí, nic to nemění na tom, že takové rozhodnutí musí umožňovat obnovení právní a faktické situace, ve které by se spotřebitel nacházel, kdyby toto zneužívající ujednání nebylo sjednáno, zejména prostřednictvím nároku na vrácení prospěchu, který k jeho tíži neoprávněně získal prodávající nebo poskytovatel na základě uvedeného zneužívajícího ujednání.
- 67 Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v rozsudku ze dne 9. května 2013, na který odkazují předkládající soudy, v projednávaném případě rozhodl, že rozhodnutí o zneužívající povaze dotčených ujednání o minimální úrokové sazbě nemá vliv na situace, o nichž bylo rozhodnuto v soudních rozhodnutích zakládajících překážku věci pravomocně rozsouzené ani na platby uskutečněné před vyhlášením tohoto rozsudku, a že účinky vyplývající z tohoto rozhodnutí, zejména restituční nárok spotřebitele, jsou na základě zásady právní jistoty tudíž omezeny na částky, které byly bezdůvodně uhrazeny po tomto datu.
- 68 V tomto ohledu je pravda, že Soudní dvůr již uznal, že ochrana spotřebitele není absolutní. Konkrétně rozhodl v tom smyslu, že unijní právo neukládá vnitrostátnímu soudu, aby nepoužil vnitrostátní procesní pravidla spojující s určitým rozhodnutím zejména překážku věci rozsouzené, i kdyby to umožňovalo napravit porušení ustanovení jakéhokoli druhu obsaženého v směrnici 93/13 (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615,

bod 37). Z toho vyplývá, že Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) byl oprávněn v rozsudku ze dne 9. května 2013 rozhodnout, že tento rozsudek nemůže mít vliv na situace, o nichž bylo rozhodnuto v soudních rozhodnutích zakládajících překážku věci pravomocně rozsouzené.

- 69 Soudní dvůr již také rozhodl, že stanovení přiměřených prekluzivních lhůt pro podávání žalob v zájmu právní jistoty je v souladu s unijním právem (rozsudek ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, bod 41).
- 70 Je však třeba odlišit použití takové procesní podmínky, jako je přiměřená prekluzivní lhůta, od omezení účinků výkladu pravidla unijního práva (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 15. dubna 2010, Barth, C-542/08, EU:C:2010:193, bod 30 a citovaná judikatura). V tomto ohledu je třeba připomenout, že vzhledem k základnímu požadavku jednotného a všeobecného použití unijního práva, je jen na Soudním dvoře, aby rozhodl o časovém omezení svého výkladu takového pravidla (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 2. února 1988, Barra a další, 309/85, EU:C:1988:42, bod 13).
- 71 Podmínky stanovené vnitrostátním právem, které uvádí čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, tedy nemohou zasahovat do podstaty práva nebýt vázán ujednáním, o němž se má za to, že je zneužívající, které pro spotřebitele vyplývá z tohoto ustanovení, jež bylo vyloženo judikaturou Soudního dvora připomenutou v bodech 54 až 61 tohoto rozsudku.
- 72 Omezení časových účinků vyplývajících z určení neplatnosti ujednání o minimální úrokové sazbě, které Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) učinil v rozsudku ze dne 9. května 2013, však obecně zbavuje každého spotřebitele, jenž uzavřel před tímto datem smlouvu o hypotečním úvěru obsahující takové ujednání, nároku na získání nazpět všech částek, které na základě tohoto ujednání bezdůvodně uhradil bankovní instituci před 9. květnem 2013.
- 73 Z toho vyplývá, že taková vnitrostátní judikatura, jako je judikatura vyplývající z rozsudku ze dne 9. května 2013, která se týká omezení časových právních účinků vyplývajících z rozhodnutí o zneužívající povaze smluvního ujednání na základě čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, umožňuje zajistit jen omezenou ochranu spotřebitelům, kteří uzavřeli smlouvu o hypotečním úvěru obsahující ujednání o minimální úrokové sazbě před datem vyhlášení rozhodnutí, v němž byla tato zneužívající povaha určena soudem. Taková ochrana se tedy jeví jako neúplná a nedostatečná a v rozporu s ustanovením čl. 7 odst. 1 této směrnice není odpovídajícím ani účinným prostředkem zabráňujícím dalšímu používání tohoto druhu ujednání (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, bod 60).
- 74 Za těchto podmínek jsou předkládající soudy, které jsou ve vztahu k řešení sporů v původních řízeních vázány výkladem unijního práva podaným Soudním dvorem, povinny z vlastní moci neuplatnit omezení časových účinků, o němž rozhodl Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v rozsudku ze dne 9. května 2013, jelikož toto omezení podle všeho není v souladu s tímto právem (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 5. října 2010, Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, body 29 až 32; ze dne 19. dubna 2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, body 33 a 34; ze dne 5. července 2016, Ogňanov, C-614/14, EU:C:2016:514, bod 36, jakož i ze dne 8. listopadu 2016, Ogňanov, C-554/14, EU:C:2016:835, body 67 až 70).
- 75 Z výše uvedeného vyplývá, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, která omezuje časové restituční účinky spojené s rozhodnutím o zneužívající povaze, ve smyslu čl. 3 odst. 1 této směrnice, ujednání obsaženého ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem jen na částky, které byly podle takového ujednání bezdůvodně uhrazeny po vyhlášení rozhodnutí, v němž byla soudem určena tato zneužívající povaha.

K dalším předběžným otázkám

- 76 Vzhledem k odpovědi dané na první a druhou otázku ve věci C-154/15, jakož i na první otázky ve věci C-307/15 a C-308/15, není namístě odpovídat na další předběžné otázky.

K nákladům řízení

- 77 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původních řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporům probíhajícím před předkládajícími soudy, jsou k rozhodnutí o nákladech řízení příslušné uvedené soudy. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

Článek 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, která omezuje časové restituční účinky spojené s rozhodnutím o zneužívající povaze, ve smyslu čl. 3 odst. 1 této směrnice, ujednání obsaženého ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem jen na částky, které byly podle takového ujednání bezdůvodně uhrazeny po vyhlášení rozhodnutí, v němž byla soudem určena tato zneužívající povaha.

Podpisy.